

Nová učebnice významných autorů z Univerzity obrany přináší ucelený pohled na obecnou problematiku zabývající se aktuálními otázkami rizika a jeho managementu. Monografie zasluhuje pozornost nejen z hlediska aktuálnosti textu na úrovni současného mezinárodního poznání, ale i z hlediska sjednocení terminologie a filozofie poznání, chápání rizika. Riziko je podle nich součástí běžného života člověka a jeho cílem je pak rizika nevytvářet, ale vzniklá eliminovat.

Autoři správně uvádějí, že rizika jsou známa od pradávna. Hluboce se ale mýlí, když uvádějí zejména první příklad ze středověku. První lidstvu známé posouzení rizik jak v písemné, tak i grafické podobě je známo z hieroglyfů a fresek ze starověkého Egypta. Byl to Hor, který předváděl zemřelého před boha mrtvých Usira (Osirise), který vážil srdce zemřelého oproti přírku bohyně Maat a určoval tak první riziko světa žít či nežít posmrtný život.

Definice rizika tak odráží jeho chápání v historickém vývoji společnosti v relaci s náboženstvím, lodní plavbou, obchodem a podnikáním, rozvojem průmyslu a pojišťovnictvím, ochraně a bezpečnosti při práci, vojenství atd. Největšího rozsahu dosahují rizika environmentálního (ekologického) charakteru, svou závažností však vystupují ostřeji asymetrická, například rizika terorismu. V podmínkách globalizace zahrnují jevy ohrožující jak jednotlivce, tak i společnost v různou dobu s různou závažností v různých entitách reálného světa.

Množství odborných termínů klasifikují a vysvětlují s doplněním anglického výrazu. Mediálně často nepřesně užívané termíny osvětlují z hlediska jejich správného odborného významu a uvádí jejich správné užívání, odpovídající současnému vědeckému poznání. Práce se teoreticky opírá o rozsáhlou literaturu, v níž významnou úlohu hrají osobní poznatky z pilotních studií výboru pro vědu a bezpečnost NATO. Vymezují vazbu mezi hrozbou, jejím zdrojem a rizikem, následujícím posouzením, ovládnutím a komunikací rizika. Druhy rizik uvádějí v členění jak podle sektorové příslušnosti či věcné náplně rizika, např. zdravotní, environmentální, technologická, informační, vojenská, kulturní, bezpečnostní, pojišťovací tak i v členění technicko-manažerských znaků. Kapitola by si vyžádala ještě hlubší zamyšlení ke klasifikačnímu třídění rizik, které mohly být vygenerovány třeba s využitím vazby k hrozbám nebo možnostem managementu, a také s ohledem na připravovanou speciální část managementu rizik.

Managementem rizika chápou systematické uplatňování politik, postupů a praktik managementu organizace při řešení úkolů týkajících se posuzování a ovládnutí rizik. Vymezují tím jasný vztah mezi řízením rizika, které chápou jako řádnou realizaci různě stanovených úkolů ve sféře managementu rizika na dané úrovni organizace, a managementem rizika, který chápou jako implementaci funkcí obecného poslání managementu ve vztahu k riziku.

Obecný postup a fáze managementu rizika jsou nosnou částí knihy. Klasický popis rozsahu a cílů analýzy rizika, identifikaci aktiv a hrozeb, následuje analýza hrozeb a zranitelnosti

na příkladném vyhodnocení pravděpodobnosti vzniku a dopadu nežádoucích událostí. V odhadu rizika převažuje jeho kvantitativní vyjádření nad kvalitativním odhadem, když je názorně demonstrována výše předpokládané ztráty firmy v závislosti na čase a analýza zdravotního rizika s genotoxickým a prahovým účinkem. Obdobně stanovení přijatelnosti rizika je ilustrováno na ekonomickém a zdravotním příkladu rizika a integrovaném posouzení spojeném s grafickým vyjádřením v mapě rizik.

Ovládání rizika je páteří managementu, protože pouze systémový přístup umožňuje pozitivně ovlivňovat rizikovou pozici. V případě vyšších nákladů na redukci rizika než přínosů z odstranění je nutná minimalizace nákladů za využití smluvního transferu rizika na ekonomicky silnější subjekt, retence rizika po předchozím vytvoření dostatečných rezerv, redukce rizika *ex ante* nebo *ex post* technickými a organizačními opatřeními a v neposlední řadě též realizací protipatření, získaných invencí odborníků. Operativní management rizika je poslední jeho fází, zajišťující vyhodnocování a dozor, na základě monitoringu rozličných aktivátorů rizika s cílem minimalizace rizika prevencí.

Celkovou bezpečnost lze zajistit s pomocí integrovaného managementu rizika, který představuje komplexní pohled na danou lokalitu prostřednictvím příslušných subjektů zabývajících se dílčím managementem rizika a tvořících jednotný tým odborníků. Integrované řízení rizik je chápáno pak ve vztahu k možným ztrátám i k přínosům organizace. Proaktivní management rizika tak umožňuje potenciální využití příležitosti k užitečnému ovládnutí nejistoty vybraného subjektu.

Komunikace rizika, tj. přenos informací o něm, by měla zahrnovat všechny dotčené subjekty označované jako *stakeholders*, mezi které patří státní a veřejná správa, složky záchraného systému, veřejnost, média aj.

Efektivní komunikace je pak postavena na relevantní informaci o riziku, odpovídajících komunikačních programech stakeholderů a komunikační strategii podle rizikové situace a za významné úlohy médií.

Autoři uvádí sedm základních pravidel úspěšné komunikace a obecné zásady komunikace vymezené pilotní studií *Science for Peace and Security Committee NATO*. Efektivní komunikace souvisí s vnímáním rizika. Je charakterizováno jako intuitivní, předvědecký subjektivní proces na rozdíl od přijatelnosti rizika, vyjadřující nebezpečí pro jednotlivce, spojeného s rizikem. Stejně vnímané riziko proto nemusí být přijatelné u všech, jichž se dotýká. Jazyčkem na váze jsou pak uvedené faktory charakterizující riziko a faktory charakterizující osoby posuzující riziko.

Managementem rizik tak v pojetí knihy autoři v podstatě institucionalizují vědu o riziku.

Obsahové zaměření monografie je aktuální neboť problematika managementu rizik je jedním ze základních pilířů zajištění obecné bezpečnosti, bezpečnosti obyvatelstva státu i aktivit armády. Důležitost zmocnění se problematiky rizik je přímo odvoditelná z dynamiky vývoje společnosti směrem k větší bezpečnosti a vývoje mezinárodních a národních právních předpisů v předmětné a souvisejících oblastech. Úroveň kvality managementu rizika dosud nedosahuje-neobsahuje potřebné dimenze.

Příčiny tohoto stavu jsou uvedeny v závěrečné kapitole monografie, zabývající se integrací managementu rizika. Axiologické přínosy osamocených řešení rizik by v symfonické mohutnosti managementu rizika byly hodnotnějším souzvukem hudby budoucnosti.

V rezortu obrany je i prostý management rizik vůbec okrajovou záležitostí. Následky lze vyzorovat zejména v rozporuplnosti recentních a dnešních rozhodnutí, nejsnadněji na nejvyšší úrovni řešení strategických rozhodnutí, jako následků nekontrolovatelného vládnutí.

Integrovaný management rizika by v každém rezortu mohl přispět k efektivnímu rozhodování při řešení úkolů, než dovolují možnosti osamělých aktérů.

Text je obsahově správný, odborně přiměřený účelu použití pro cílově vzdělávanou skupinu. Metodicky je vhodně koncipován – vysvětluje, komentuje či doplňuje uváděné skutečnosti tak, aby i nejnáročnější pasáže byly snadněji pochopitelné a zapamatovatelné. Oceňuji snahu o terminologickou čistotu díla s cílem dosáhnout přesnějšího pojmového pojetí směrem k vědeckosti. Jednotlivé kapitoly jsou koncipovány tak, aby mohly být studovány i jednotlivě, bez nebezpečí, že čtenář neporozumí textu bez studia předcházejících ucelených částí. Významné je i zpracování a přiblížení části s matematickými vzorci a postupy, které je svým originálním zpracováním zdařilé a přístupné. Rozsah problematiky včetně dokreslujících komentářů je přiměřený standardům obdobných monografií a úměrný věcnému obsahu díla. Publikace vychází z citovaných 116 zdrojových dokumentů. Přehled literatury přitom obsahuje špičkové zdroje nejnovějších poznatků a přístupů k managementu rizik včetně renovovaných agentur (NATO SPSC, SRA-E, IRGC).

Závěr

Recenzovaný studijní text je velmi kvalitní publikací. Je příkladně metodicky a formálně zpracován s ohledem na používaná cizí slova a terminologii. Svým obsahem odpovídá nejnovějším vědeckým poznatkům. Managementem rizik tak v pojetí knihy autoři v podstatě institucionalizují vědu o riziku a je zřejmé, že autoři jsou erudovaní odborníci se širokým teoretickým přehledem i v souvisejících vědních disciplínách.

Doporučuji recenzovanou monografii i těm, kterým se zdá problematika rizik odtažitá od jejich profesního zaměření.

Prof. Ing. Aleš Komár, CSc.